

Tragediens år - side 6

Slekt i Smålensgata - side 10

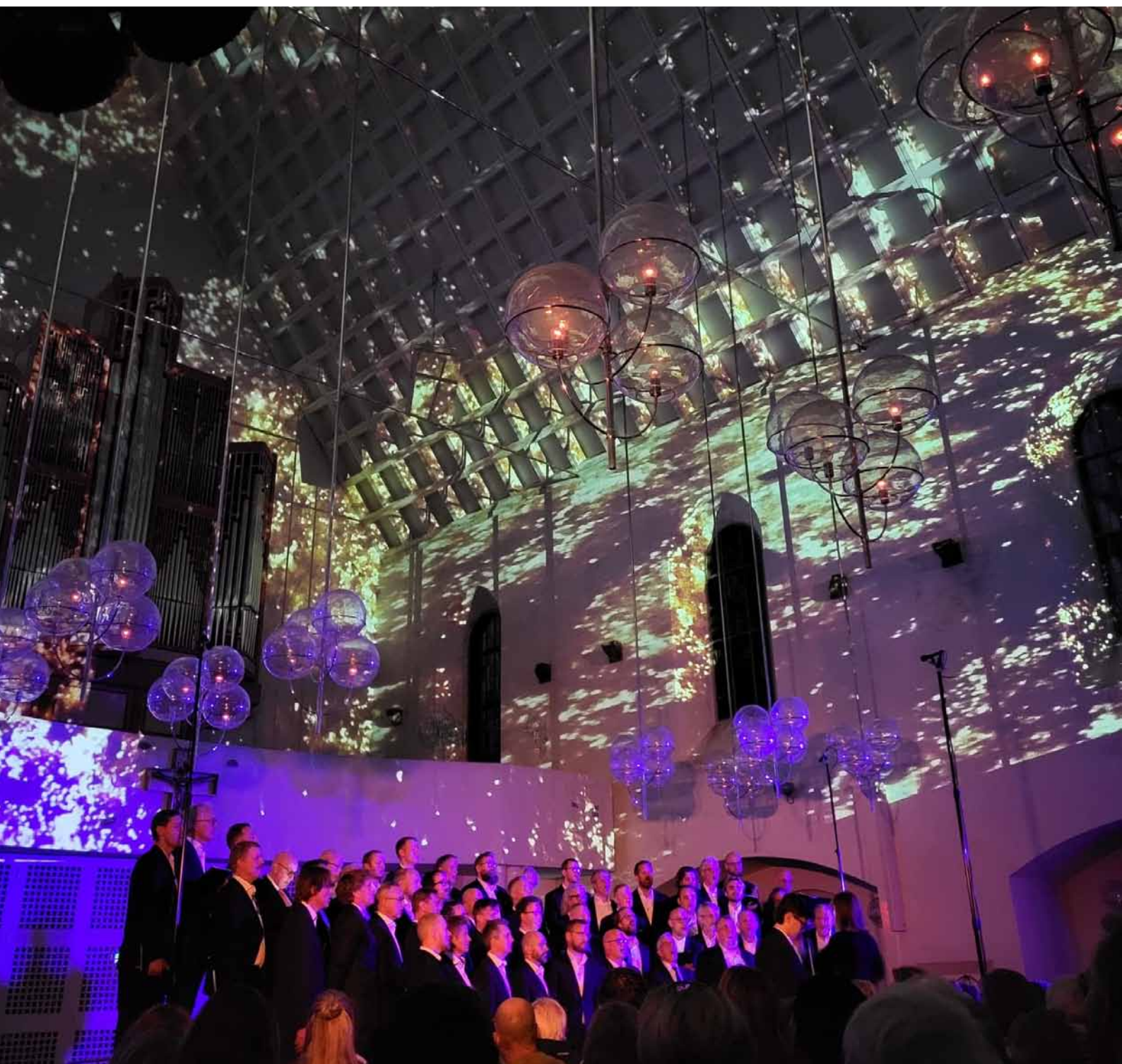
Boken om Vålerenga kirke - side 8

VÅLERENGA HISTORIELAG - vi tar vare på fortida for framtida

nr. 4 - 2024
27. årgang

MER GAMMELT ENN NYTT

Medlemsmøte 4. februar – se side 12

Års- og medlemsmøte 25. mars – se side 15

Av Even Haugseth

Kulturlivet blomstrer i bydelen

Det lakker og lir mot jul. I den mørke tida er det, som det pleier, utallige konserter og andre førjulsarrangementer. Vil passe på å skryte litt av våre egne bidrag på kulturfronten og nevne andre som fortjener ros her i vår del av byen.

Mange av dere var med på årets største arrangement i historielaget dette året. Det var vår tradisjonelle fotoutstilling i Vålerenga kirke andre helg i oktober. Også i år ble denne godt besøkt, og ut ifra tilbakemeldingene fra dere føler vi at den traff godt med det vi viste fram. Det er alltid en stor dugnad i forkant og under dagene den pågår. Vi i styret vil benytte anledningen og takke alle som bidro på en eller annen måte. Dette inspirerer til å ta fatt på ny utstilling til oktober 2025. Hvis dere har forslag til temaer, hører vi gjerne fra dere om dette.

Første lørdag i november ble en dag utenom det vanlige for de som var med på Vålerenga mannskors biskop Jens Nilssøn-dag. Takket være et stort forarbeid ble det mye mer enn korsang. Vi ble tatt med tilbake til 1500-tallet, da biskopen også skal ha oppholdt seg på våre trakter. På et seminar i St. Halvards gate 33 fikk vi vite mye om ham og hans samtid. Etter en god lunsj ble vi tatt med på omvisning i Gamlebyen hvor det ble besøk i ruinene av de byggene som var der på den tida. I Bispegården og Ladegården, som har erstattet noen av disse, fikk vi også en god innføring i hvordan det var her på biskopens tid.

I skumringstimen gikk vi opp til Vålerenga kirke hvor mannskoret tok i mot oss med en utrolig flott konsert. Med urframføring av ny musikk til biskopens tekster, fiolinmusikk og et fantastisk lysarrangement, ble dette en stor opplevelse.

Gamlebyen Mat & Drikke sørget for en flott ramme rundt arrangementet med god mat både til lunsj og middag. Kvelden ble avsluttet med en femretters festmiddag med spennende innslag av middelaldermat. En stor takk til Vålerenga mannskor for kreativitet og uforglemmelig underholdning.

Det siste medlemsmøtet i historielaget ble avholdt 12. november. Vålerengen pikekor svikter ikke og innledet møtet denne kvelden. Jonas Bals fortsatte med et foredrag om arbeideropprørene her på Østkanten i 1870/80-åra. Dessverre var jeg ikke til stede, men etter det vi har fått høre, var det en veldig interessert forsamling som fikk med seg viktig arbeiderhistorie fortalt av en som er spesielt god i dette temaet. Takk til alle gode medhjelpere som også bidro til at møtet ble vellykket!

Det skjer interessante ting i OBOS-prosjektet ovenfor Sotahjørnet også. De har signalisert at de er fornøyde med kontakten med lokalmiljøet, og har nå engasjert firmaet Natural State til

videre kontakt med oss for fortsatt medvirkning. Dette firmaet er engasjert i utvikling av flere prosjekter i vårt område, og et godt eksempel på at de har gjort en god jobb, er det de har fått til i St. Halvards gate 33.

Historielaget har hatt et møte med dem, hvor vi har lagt fram vårt ønske om å bevare kulturminnet i ski- og skismøringsfabrikken i Eterstadgata 4. I tillegg har vi hatt befaring der med Natural State og Skimuseet for å kartlegge mulighetene for å bevare kulturminnet der det er, og gjøre det tilgjengelig for framvisning i framtida. Det har også vært avholdt beboermøte hvor de ville ha våre ideer om hva Sotakiosken kan brukes til. Dette ble et godt møte hvor vi klart viste vårt engasjement, og det kom kreative forslag.

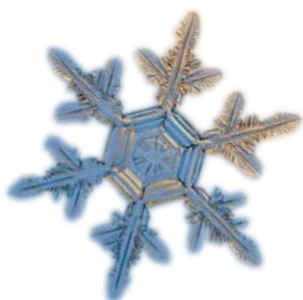
Så har det igjen kommet ny bok om Vålerenga. Denne gang handler den om Vålerenga kirke, og igjen er det Reiner Schaufler som vi kjenner veldig godt, som har tatt initiativ til og stått for utgivelsen. Gratulerer til Reiner! Vi har gleden av å presentere boka i dette bladet. De som ønsker å kjøpe den via historielaget, kan kikke i Salgstorget på bladets bakside.

Vi har lagt planene for de to første medlemsmøtene i 2025. 4. februar får vi besøk av Eystein Halle som vil fortelle om en av de triste hendelsene i byens historie. Han har gitt ut bok om engelskmennenes forsøk på å bombe Victoria terrasse nyttårsaften 1944. Dette ble ikke sånn som planlagt, og mange uskyldige mistet livet. Nå har vi muligheten til å få vite det meste om den tragiske hendelsen. Etter årsmøtet 25. mars, tar vi sikte på å få til et medlemsmøte hvor det fortelles om den viktige kampen beboerne på Vålerenga kjempet mot trafikken og rivningsspøkelset på 1970- og 1980-tallet, helt til bommen kom i 1992. Den kampen var helt avgjørende for denne bydelen, og vi har all grunn til å være stolte. Vi regner med å få med flere av de som sto på for Vålerengas beste.

Da står det igjen å ønske dere riktig god jul og alt vel i det nye året. Velkommen til mer lokalhistorie i 2025!

Forside:

Fra Vålerenga mannskors konsert i Vålerenga kirke 2. november. Her ble biskop Jens Nilssøns tekster framført til ny musikk, og publikum fikk oppleve visuell kunst av Bitterfoyn som også har tatt bildet. Vi fant bildet på korets Facebook-side.

Gaver som varer hele neste år

Gavemedlemskap i historielaget

På grunn av naturlig frafall trenger vi påfyll av medlemmer. Kanskje du har familie eller venner som vil ha glede av å være med i laget? Hva med å gi et medlemskap i julegave eller i bursdagspresang? Fortell om oss til andre, og gi oss gjerne tips om noen som ikke er med.

Det koster ikke mer enn kr 250,- i året.

Dere vet hva medlemmene får:

- Årskalender med bilder og historie
- 4 fyldige blader spekket med lokalhistorie tilsendt i året
- Invitasjon til og deltakelse på alle våre arrangementer
- Unik tilgang til vår lokalhistorie
- Hygge og gjensynsglede

Kalenderen vår som jule- og nyttårshilsen

Dere som er medlemmer, skal nå ha fått kalenderen vår for 2025 tilsendt i posten.

Vi har flere kalendere for salg. Den koster kr 100,- + porto.

Gi beskjed til oss om navn og adresse på den du vil sende til, så sender vi den ut, og du får regninga.

Si fra til oss på post@valerenga.org eller ring tlf. 938 01 902.

Boktips

Niels Edvard Killi

«Thranittenes politiske tegninger»

Les om boka på:
www.nordheim.be

Pris: Kr 150,- + porto

Bestilles på: post@nordheim.be

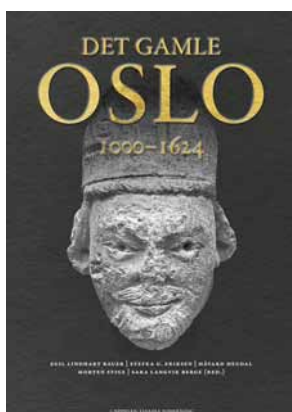
Jonas Bals

«Kampen fortsetter - Mot rasisme og fascisme 1940 til i dag»

Les om boka på:

<https://arbant.no/butikk/julegavetips>

Pris: Kr 449,-

Egil Lindhart Bauer

«Det gamle Oslo 1000-1624»

Les om boka på:
<https://cappelendamm.no>

Pris: Kr 499,-

Lars Thue

«Oslo – Fra provinsby til mangfoldig hovedstad»

Les om boka på:

<https://www.facebook.com/events/891987812850554>

Glimt fra fotoutstillingen 12. og 13. oktober

Foto: Aslak Malmåsen

Også i år var vår utstilling vellykket, og fram møtet var godt.

Forskjellige temaer og mange nye bilder kunne beskues.

Etterstadgata 6 ble presentert med både historiske bilder og framtidsvyer for et nytt nabolagsshus for området.

Vi hadde med en sjelden skøytesamling fra Vålerenga skole og selvfølgelig mange klassebilder fra skolen.

Medlemsmøte 12. november

av Håkon O. H. Engh / foto Aslak Malmåsen

Jeg hadde høye forventninger til Jonas Bals' kåseri, etter nylig å ha hørt ham fortelle om fascismens historie i Europa på Østensjø Eldreuniversitet. Denne gangen kom han for å lære oss mer om arbeideropprør og streiker i nærområdene våre i siste halvdel av 1800-åra; «Norgeshistorie fortalt nedenfra»:

Arbeideres rettigheter på den tida er kort beskrevet; de var kort og greit ikke-eksisterende. Arbeidsgiverne hadde absolutt all makt. Begrepet «fast ansatt» fantes ikke. I praksis var arbeidere arbeidsgiverens «eiendom», som ofte ble karakterisert som døgenikter og drukkenbolter. De kunne bli sagt opp uten varsel, lønna kunne settes ned med øyeblikkelig virkning, og det fantes ingen regler om arbeidernes sikkerhet. Ble de skada eller uføre på jobb, så var det deres eget problem. De kunne også miste bostedet når som helst fordi det ofte var eiet av arbeidsgiverne. Offentlige støtteordninger var så godt som fraværende. Fattige og arbeidsløse måtte klare seg sjøl. Slike forhold måtte jo føre til misnøye og motstand, men til å begynne med var det en kamp for de få. Offentlige myndigheter,

politiet og loven beskytta arbeidsgiverne. De eiendomsløse var priggitt dem og deres interesser, og mange våget ikke protestere. Og synet på arbeiderne gikk helt til topps i samfunnet. Kong Oscar var sterkt imot å gi dem rettigheter av noe slag.

De første alvorlige protestene fant sted på Enerhaugen i 1858, under ledelse av Bernhard Hansen. Han starta også flere arbeiderforeninger, som etter hvert fikk over 30 000 medlemmer. Etter falske anklager om å forberede en revolusjon ble han dømt til ni år i fengsel. Marus Thrane, som også var en viktig person i kampen, satt inne i fire år.

Kværner Brug ble etablert i 1853. Under Oluf Onsums eierskap og ledelse vokste det fort til en betydelig bedrift. Men også her levde arbeiderne på «herrefolkets» nåde, og etter hvert begynte de å organisere seg. I 1878 brøyt det ut fullt opprør, da Onsum satte ned lønna til arbeiderne. Store folkemasser samla seg ved «Onsumslottet», og «Onsumslaget» fant sted 13. – 17. april. Opprøret ble slått

Vålerengen pikekor innledet møtet.

hardt og nådeløst ned og endte med oppsigelser og strenge straffer i form av fengsel og bøter.

Så gikk arbeiderne ved teglverkene i Kristiania og Aker til streik. De klarte å komme til enighet med eierne, bortsett fra Lauritz Schibbye på verket på Ensjø. Også her ble det krigsliknende tilstander med gatekamper. Det varte i tre dager, resultatet ga nesten seg sjøl: Oppsigelser, arrestasjoner og fengslinger.

I USA var det enda verre tilstander. Etter ei storstreik i Chicago ble flere av de streikende dømt til døden. For noen av dem ble dommene omgjort til fengsel, men fire ble faktisk hengt. Marcus Thrane var i Chicago på denne tiden, og de hengte var venner av ham. Denne streika førte seinere til at 1. mai ble innstifta som internasjonal markerings- og kampdag.

Det som skulle bli en begynnelse på viktige endringer her hjemme var «fyrstikkstreika» i 1889. Det begynte med at kvinnene ved fyrstikkfabrikken på Bryn forlot jobben etter kunnngjøring om kraftig reduksjon i den allerede svært lave lønna. Protestene gjaldt også manglende hygieniske fasiliteter og farlige arbeidsforhold som førte til mange alvorlige helseskader.

Streika bredte seg også til fabrikken på Grønvold, men var og forble ei «jentestreik». Mannlige kolleger hadde noe høyere lønn og viste ingen solidaritet, men store deler av folket begynte å se at protestene også var en kamp for menneskeverd.

Den atten år gamle Karoline Kristiansen fra Danmarks gate sto i spissen for streika. Bjørnstjerne Bjørnson og redaktør Carl Jeppesen i avisa «Social-demokraten» (seinere Arbeiderbladet og Dagsavisen) var to av de mest kjente og aktive sympatisørene. Førstnevnte var det sterkeste trekkplasteret ved flere massemøter, og Karl Johans gate fyltes med ca. 10 000 mennesker i sympatitog. Sett på bakgrunn av byens innbyggertall ville det i dag tilsvare 50 000.

«Fyrstikkjentene» holdt ut i seks uker, før de gikk tilbake til arbeidet. På kort sikt oppnådde de ikke annet enn vage generelle løfter om forbedringer, men noe viktig var satt i gang. 30. oktober 1889 starta de landets første arbeiderforening for kvinner. Ti år etter streika ble LO et faktum. Faktisk fikk Norge, Sverige og Danmark hvert sitt LO i løpet av ett år. Fyrstikkfabrikken var Karoline Kristiansens arbeidsplass i 62 år. Hun døde i 1972, 101 år gammel. I dag har en vei ved den nedlagte fabrikken ved Helsefyr hennes navn.

Vi takker Jonas Bals for et spennende kåseri. Takk også til Ingunn, som var en utmerket vikar for Even, takk til Renate og Karl, som regjerte på kjøkkenet og gjorde en utmerket jobb som servitører, effektive og diskrete, takk til alle frammøtte og til alle som på en eller annen måte bidro til nok et vellykka medlemsmøte!

En interessert forsamling følger med på det Jonas Bals har å fortelle.

Og til slutt ber jeg for sikkerhets skyld «servitøren» Karl om unnskyldning, dersom han skriver navnet sitt med C, slik Carl Jeppesen gjorde.

PS - Samme kveld la Jonas Bals ut dette på sin Facebook-side:

I kveld har jeg fått besøke Vålerenga historielag og snakke om arbeideropprør i gamle dagers Gamle Oslo.

Møtet fant sted i selveste Vålerenga kirke, og blant de frammøtte fantes det folk som hadde vokst opp i samme gården som fyrstikkarbeidersken og fagforeningspioneren Karoline Kristiansen.

Og ikke minst fikk jeg møte May Aas, første kvinnelige æresmedlem av VIF og sammenhengende A-lagsspiller på håndballaget i 31 år - fra hun var 15 til 47 år. Det var ekstra stas ettersom jeg kom rett fra foreldremøte i VIF Håndball jenter.

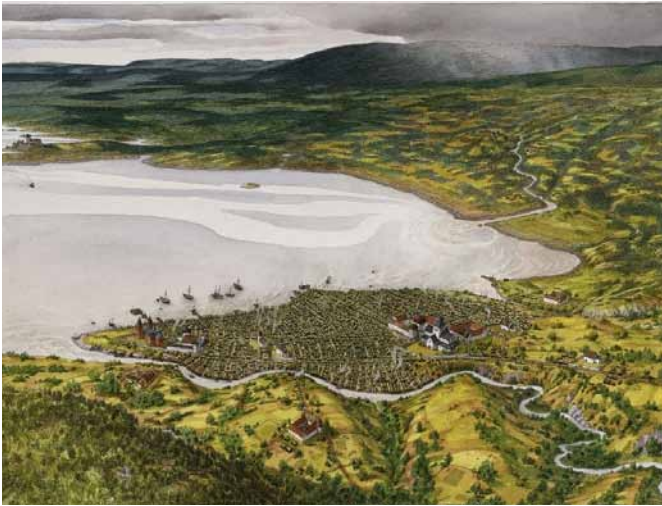
Og så fikk jeg på toppen av det hele høre «God natt kjære Oslo» av Lillebjørn Nilsen, sunget av fabelaktige Vålerenga pikekor.

En veldig fin kveld med andre ord!

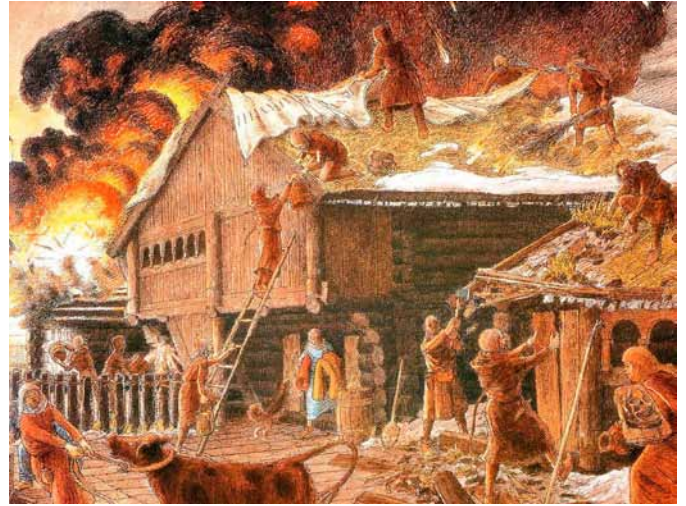

Odd Magnar Solbakken

May Aas og Jonas Bals.

Oslo og Bjørnvika på 1300-tallet slik kunstneren Karl-Fredrik Keller så den for seg.. Til venstre lengst hit ser vi Ekeberg og over vika Akershus festning på Akersneset.

Dramatisk da byen brant 17. august 1624.
Tegnet av Karl-Fredrik Keller.

Tragediens år

av Per Olav Reinton, Gamlebyen historielag

I protest mot Christian IVs ødeleggelse av Oslo for fire hundre år siden, gikk det lørdag 28. september kl. 12 - fra Ladegården i Gamlebyen til Kontraskjæret i Kvadraturen - et symbolsk demonstrasjonstog som representerer 700 år av Oslos historie før 1624.

Christian IV stanset på kongsgården Sem i Eiker for en avstikker til Oslo da han i september 1624 var på vei til Kongsberg for å grunnlegge byen med sølv i berget og løfte om kongelige inntekter. Det hadde brent i Oslo natt til 17. august. Årsaken var Guds vrede, ifølge borgermesteren. Kongen nedlot seg ikke til å besøke byen som var preget av Guds vrede, men ankom Akershus festning og skrev i dagboka den 28. september at han grunnla et kjøpested på Akersneset. Som så mange andre etableringer fikk kjøpestedet hans eget navn, i likhet med Christianopol og Christiansand. Han kalte det Christiania.

Så dro han sin vei etter to dager, tilbake til sønnen og kona som ventet på ham, og etterlot seg beskjeden om at folk ikke fikk lov å bygge opp hjemmene sine igjen i det gamle Oslo.

Handelsmenn med borgerbrev i Oslo, Moss og Drammen, og utlendinger av den rette tro som ville flytte inn i det nye kjøpestedet, skulle få gratis byggematerialer og skattefritak i fire år, senere utvidet til seks. Problemet var at det ikke var forberedt en eneste tomt. Kjøpestedet var bare noen streker på en mer enn femti år gammel skisse som var blitt forkastet av det danske riksrådet i sin tid av militære årsaker: «farlig om noget skulle komme på». Kvadraturen ville stå i veien

for festningen, og festningen ville gjøre Kvadraturen til et militært mål.

For Oslos innbyggere var dette en ekte tragedie. Etter brannen i februar 1567, påsatt av stattholderen Christen Munk for å stanse en svensk beleiring, hadde Oslo - imot kongens ønske og ved hjelp av det danske riksråd - protestert heftig og effektivt og fått erstatning for å bygge byen opp igjen. Det hadde også skjedd i 1523. Den brente jords taktikk var Akershus festnings militære modus operandi. Men Oslo overlevde.

Tiden etter at byen var bygd opp i 1567 ble Oslos lykkeligste tid, ifølge historikeren Edvard Bull. Renessansen skvulpet inn over byen fra Europa, og Oslo ble en del av den nye handelskapitalismen.

Oslo hadde i uminnelige tider vært en handelsby med hele Østlandet og deler av Sverige som oppland, preget av håndverkere og handel.

Området var rikt på eiketrær som hadde vokst opp siden varmeperioden for fem tusen år siden, og sagbruk hadde oppstått som ny næring. Det hadde ikke vært noe problem å bygge opp Oslo igjen etter brannen i 1624, slik de hadde gjort etter brannen i 1523 og 1567 som var påsatt for å forsvare Akershus, eller slik det skjedde i London i 1666 - ironisk nok med tømmer

fra Oslo - da 70.000 ble husløse etter brann. Østlandet ble tømt for eik. Men det var begynnelsen på «plankeadelen» som tjente seg rik på handel med Holland og England.

Handelen søkte seg ut på verdenshavene. Behovet for skipstømmer ble enormt etter oppdagelsesreisene og konkurransen om oversjøiske markeder. Mens naturen etter hvert ble oppbrukt langs Europas kyster, kunne Glommavassdraget og Drammensvassdraget bringe tømmer til utskipping fra havnebyen ved Oslofjorden. Skogeiere på bygdene og langs den 120 kilometer lange Oslofjorden kunne handle direkte med hollendere og engelskmenn, som hersket over verdenshavene. Men på den måten ble tollinntektene unndratt statens kontroll.

Det går fram av de atten punktene, hvor kongen forklarte hva han ville ved å grunnlegge kjøpestedet Christiania, at hensikten var mer økonomisk enn militær. Også byborgere i Moss og Drammen måtte bosette seg i Christiania for å få handelsprivilegier. Rundt byen skulle det reises voller med porter som skulle være låst om natta. Toll var kongens vesentligste inntektskilde. Og så sent som på attenhetretallet utgjorde tollinntektene mer enn halvparten av statsinntektene som betalte de offentlige tjenestene i Norge.

Men Christian IV trengte pengene for å gå inn i 30-årskrigen som leder for protestantene i Europa. Det gjorde han på så elendig vis at hele Jylland var okkupert av habsburgernes leietropper i 1627. På denne tiden kunne en se sporene av en by vokse fram som kjøpestedet Christiania. Ved hjelp av finansmannen Jens Juel, som var stattholder på Akershus, og skriveren Niels Toller fra kongens hjemby Haderslev som fikk hele familien sin til byen, fikk de danske økonomiske flyktingene handelsprivilegier og store eiendommer på Østlandet. Niels Toller ble borgermester i byen, og ble byens rikeste og mektigste. Familiene giftet seg inn i hverandre, skillett mellom private forretninger og offentlig embete forsvant, og fram til parlamentarismen ble innført fikk vi det historikeren Jens Arup Seip kalte en embetsmannsstat med «en eiendommelig maktstruktur med et egenartet sosialt underlag; den faller utenfor vanlige vest-europeisk forfatningstyper.»

Sagbruksprivilegier førte til en «plankeadel», som ikke ble en adel formelt utpekt av kongen som ellers i Europa, men besto av formuende som bosatte seg på gårder og eiendommer som Bogstad, Ullevål, Frogner og Bredtvedt. Selius Marselis het den mest pengesterke av dem alle. Han kom fra en hollandsk finansfamilie som var Christian IVs viktigste økonomiske støttespiller og bygde sitt Marselienborg i området som i dag omfatter Nationaltheatret, Universitetet og Stortinget, med området vi i dag kaller «Spikersuppa» som tulipanhage.

Ifølge Christian IVs atten punkter skulle geistlige ved Hallvardskatedralen, lærere ved Katedralskolen og «gemene» folk fortsatt bo i gamle Oslo. Året etter ble

budskapet bekreftet med en kongelig ordre om at folk i gamle Oslo kunne få «dyrke sine kålhaver». Oslo var ikke fullstendig nedbrent. Det var antagelig mye verre i februar 1567 da Christen Munk tente på da det var som kaldest i februar.

Folk i den nedbrente delen av Oslo fikk ikke lov til å bygge på tomtene sine i 1624. Det skulle bli dyrka mark for festningen Akershus. De «gemene» måtte bygge på Grønlandsleiret, strandsonen ved Akerselvas utløp, videre på Vaterland, som hollenderne kalte det, nå preget av store bygg som Oslo City, Oslo Plaza, og Galleri Oslo, i tillegg til Fjerdingen, hvor Røde Kors og Blå Kors nå ligger – og Pipervika. som ble slum i fire hundre år.

Øyeblikket da Christian IV bestemte seg og noterte i dagboka at han grunnla kjøpestedet Christiania, er det mørkeste tidspunktet i Oslos historie. Det nye kjøpestedet kunne bygges uten folkelig opprør, i motsetning til forrige brann i 1567, fordi fem kvinner ble syndebukker og tiltalt som trollfolk. Tre ble halshugget som hekser.

Oslos innbyggere bygde seg midlertidige bosteder langs innfartsveiene til Oslo og Christiania med frykt for at de kunne bli revet når som helst. Siden de ikke kunne registrere seg som handelsborgere, ble de høkere. Høkerne hadde god kontakt med bøndene, og varer forsvant før de rakk fram til Kvadraturen. Kvadraturens handelsmenn reagerte på lekkasjene. Stattholderen på Akershus brant ned forstedene i 1658 for å hjelpe borgerne i Christiania. Henrik Wergeland skrev «Forstædernes klagesang over Kristiania», inspirert av Bibelens klagesanger over Jerusalems ødeleggelse.

*At være et Stedbarn kan faae Stene til at græde.
Men Stedbarn er Vaterland
og Fjerdingens arme Stræde.
I Kristiania dog
ei græde de Stene derved.
De reise sig op i Palladser, og
kun knuge os dybere ned.
At være et Stedbarn kan
faae Stene til at græde.
Men Stedbarn er Vaterland
og Fjerdingens arme Stræde.
I Kristiania dog
ei græde de Stene derved.
De reise sig op i Palladser, og
kun knuge os dybere ned.*

De bemedlede borgere av Christiania bygde sine sommersteder på det som skulle ha vært offentlige løkker, og da Carl Johan valgte høydedraget Bellevue som sted for slottet, fulgte det nye borgerskap videre vestover i retning Holmenkollen, mens det egentlige Oslo klamret seg fast som Gamlebyen ved foten av Ekeberg. Skillett mellom øst og vest i Oslo var etablert for de neste fire hundre årene.

Påstanden om at Christian IV «flyttet byen» for å sikre Oslos befolkning under murene på Akershus og redde dem fra flere bybranner, er en fire hundre år gammel historieforfalskning.

Majestetens hekser hadde skylden for brannen og ble ofret. Da de fem kvinnene ble tatt som syndebukker, og tre av dem halshugget, nyttet det ikke for noen å protestere overfor Christian IV.

Kvinnene het Sissel Nilsdatter, Karine Clemensdatter, Ellen Stensdatter, Birgitte Ekeberg og Ingrid Kværner.

Et kart av Christiania og Akershus festning tegnet av Isaac van Geelkerck ca. 1648 (Nasjonalbiblioteket).

Adolph Tidemands maleri (antakelig fra 1876) av grunnleggelsen av Christiania ved Akershus festning. Til venstre byborgerne fra Oslo som ikke ville flytte (Nasjonalmuseet).

Boken om Vålerenga kirke

av Reiner Schaufler

Boken forteller kirkens historie, fra planleggingen, kampen om plasseringen, den særegne arkitekturen og tenkningen bak, Emanuel Vigelands store fresker, den tragiske brannen, gjenoppbyggingen og Håkon Blekens glassmalerier. Historien illustreres med et rikt, ukjent og nytt bildemateriale.

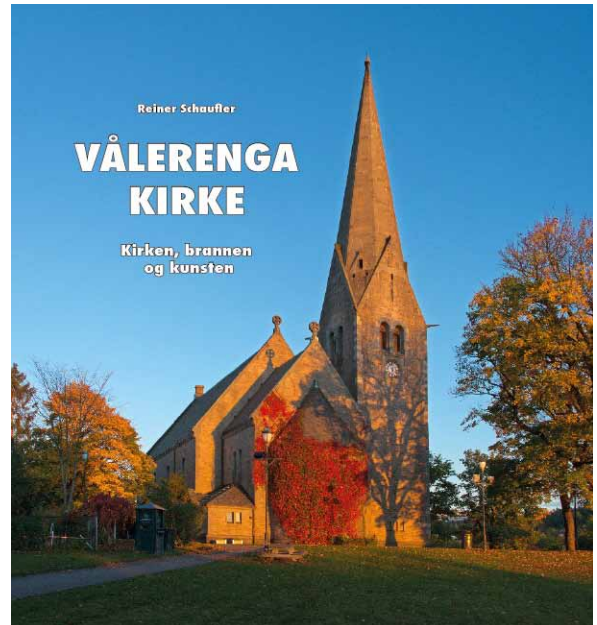
Boken har tatt sin tid. Den ble til gjennom årene siden jeg flyttet til Vålerenga prestegård i 2011, med kirken som inspirasjon og nabo. Kirkens dramatiske historie og Emanuel Vigelands fresker gjorde et dypt inntrykk på meg, spesielt da jeg oppdaget Odd Øverland Hansens lysbilder. Hansen dokumenterte både Vigelands kunst og kirkens liv, og hans fotografiske arbeid ble særlig viktig etter brannen i 1979. Som medlem av Vålerenga historielag fikk jeg tilgang til fotoarkivet og digitaliserte hans serie for boken *Gatelangs på Vålerenga*. Det ble raskt klart at bildene var enestående og krevde mer oppmerksomhet. Oppdagelsen av dokumenter i kirkens brannsikre safe i 2022 ga ytterligere innblikk i gjenoppbyggingen etter brannen. Sammen med skattene i Oslo byarkiv og andre arkiver ga dette grunnlag for å dykke ned i kirkens komplekse historie.

Det viste seg raskt at det ikke var gitt at Vålerenga skulle bli den kirken den er i dag, eller at den skulle stå der den står. Vålerenga kirke er et resultat av mange tanker, kamper, ideer og diskusjoner. Historien er verdt å bli fortalt.

En sentral del av Vålerenga kirkes historie er Emanuel Vigelands fresker. Korets monumentale utsmykning må ha gjort inntrykk på dem som fikk se det med egne øyne.

Så skjedde tragedien i september 1979. Det finnes mange fotografier fra kirkebrannen. Alle jeg har snakket med som var til stede denne ettermiddagen, husker det som om det var i går. Brannen vekker fortsatt sterke følelser, også etter snart et halvt århundre.

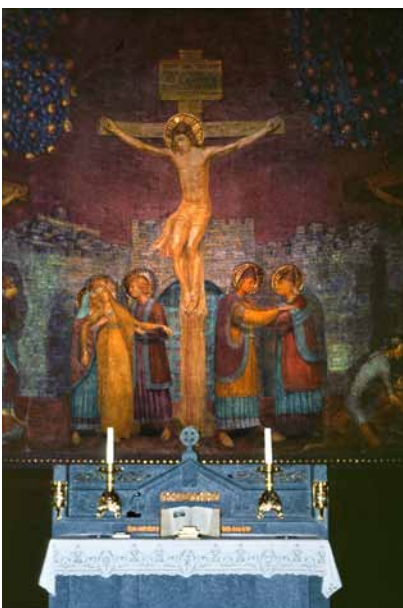
To dager etter brannen hadde Vålerenga menighetsråd sitt første møte om veien videre, med et sterkt ønske om gjenreisning av det som hadde gått tapt. Dette ble starten på en lang og kompleks prosess som kulminerte 1. advent 1984, da kirken ble innviet for andre gang, denne gangen som en moderne arbeidskirke innvendig.

Det var et lykketreff at Oslo kommunale kunstsamlinger ønsket Håkon Bleken som etterfølger av Emanuel Vigeland. Blekens glassmalerier, skapt i samarbeid med glassmester Annar Millidahl, ble til et imponerende kunstverk. Blekens idé om å inkludere et ikonisk bilde fra Holocaust i kirkens kunst eksemplifiserer på en fremragende måte verdens iboende tvetydighet.

Boken ønsker å formidle gleden ved å forstå de sammenhengene og historiske linjene som har formet kirken. I tillegg til det historiske arbeidet ønsket jeg å visualisere kirkens historie med egne foto. Boken kan forstås som en illustrert historie om Vålerenga kirke, eller en fotobok om kirken som også forteller bakgrunnen til sitt favorittmotiv. Uansett - jeg håper at boken, både visuelt og historisk, gir et omfattende inntrykk av hva Vålerenga kirke har vært og er.

Boken har 320 sider med 400 bilder og koster kr. 450.- + evt. porto. Den kan bestilles hos kasserer@valerenga.org eller på tlf. 901 80 290. Henting kan evt. avtales. Dessuten selges boken i kirken ifm. arrangementer og på kirkekontoret på Kampen menighetshus (Normannsgata 55, man-fre 10-14). Boken kan også kjøpes i VIF-sjappa på Intility arena eller direkte hos forfatteren: 93 05 17 84.

Jens Nilsson-dagen 2. november

Kjelleren på bispegården viser tydelig forhistorien som Olavsklosteret.

Av Even Haugseth / foto: Karin Arnesen

At en grå og mørk novemberlørdag kan bli så annerledes og spennende, kan vi takke Vålerenga mannskor for. All ære til koret for å ta oss med så langt tilbake i tid.

Dagen begynte med et interessant seminar om biskopen som levde i vår del av byen på 1500-tallet. Der fikk vi vite mye om biskopen og hans samtid. Etter deilig lunsj ble vi tatt med på guidet tur gjennom St. Hallvardskatedralens ruiner som også inneholder biskopens gravminne. Så kom vi inn i den vakre bispegården og ned i den eldgamle kjelleren hvor sporene etter det gamle Olavsklosteret er tydelige. Derfra gikk turen over til Ladegården hvor vi fikk høre om forhistorien der med middelalderens bispeborg. Turen endte i kjelleren med husets videre historie gjennom biskopens liv og helt fram til i dag.

På ettermiddagen spaserte vi opp til Vålerenga hvor noen av oss rakk et glass vin på Smia Galleri før mannskorets konsert i Vålerenga kirke. Og for en stemning med lysshow og urframføring av spesialskrevet musikk til biskopens tekster. Dette ble en utrolig flott opplevelse for en fullsatt kirke.

Dagen ble avsluttet i St. Halvards gate 33 med en femretters middag med varierte og spennende smaksopplevelser tilbake til biskopens tid. Ingen tvil om at her kan de dette med mat.

Stor takk til Vålerenga mannskor for en spesiell og minnerik dag!

Bra oppmøte på dagens vandring i Oslo bispegård.

I forrige medlemsblad hadde vi med et svar til Håkon Lunde som forsker sin egen slekt, og som hadde funnet sine oldeforeldre boende i Smålensgata. Vi fikk et hyggelig svar tilbake fra han. Der var det bilder fra familiealbumet, og vi deler dette gjerne med dere.

Gøy å høre hvordan folk levde for over hundre år siden.

Slekt i Smålensgata

av Håkon Lunde

Mine oldeforeldre Arnt og Anna Lunde og deres åtte barn flyttet inn i Smålensgata 16 i 1910, og familien ble boende der frem til 1925.

Her ser vi dem i folketellingen av 1910:

2. Familieliste over folketallet 1ste decemb									
Personens navn	Kjønn	År	Relig.	Stilling	Utdann.	Utdann.	Utdann.	Utdann.	Utdann.
Johann Arnt Lunde	M	48							
Anna Lunde	K	48							
Asbjørn Lunde	M	14							
Rachel Lunde	K	13							
Martha Lunde	K	9							
Aasmund Lunde	M	7							
Esther Lunde	K	15							

Fra Arnt og Anna ble gift i Domkirken i 1892 til de slo seg ned i Smålensgata 16 i 1910, flyttet de hvileløst rundt i Christiania.

Via folketellinger, kirkebok- og adressebok-oppføringer har jeg funnet dem på 17 forskjellige adresser i løpet av de 18 årene.

Jeg har ingen bilder av Arnt og Anna fra denne tiden, men her er et som antakelig er fra ca. 1897:

Siden det er bare ett barn på bildet, antar jeg det er deres første-fødte Sigrid.

Hun ble født i 1894, så da stemmer det med omtrent 1897 hvis man anslår at hun er 3 år her.

Arnt startet som ølkjører for Frydenlund da han kom inn til Christiania som 25-åring i 1892.

Fra året etter og gjennom resten av sitt yrkesaktive liv blir han titulert som "kjørekarl" eller "vognmand".

I alle fall mot slutten jobbet han som selvstendig speditør, og kjørte varer med hest og vogn.

Arnts bror Thorvald Lunde var for øvrig kjørekarl for Brødrene Dobloug i alle år, og Annas bror Sigurd Henriksen var vognmand mesteparten av sitt yrkesaktive liv.

Her er bilder av noen av barna i barneflokken deres, fra tiden i Smålensgata 16 (Fra venstre: Rachel, Martha (min mormor), Esther og Aasmund):

Fra venstre: Asbjørn (14 år), Rachel (13 år), Martha (9 år), Aasmund (7 år) og Esther (15 år). Bildet er tatt ca. 1916:

En litt morsom detalj her: Grunnen til at Aasmund har høyre hånd fremme foran Martha, er at han stopper henne i et forsøk på å vise frem de nye støvlene hun nettopp hadde fått.

Jeg har også fått høre to morsomme anekdoter fra tiden i Smålensgata 16 fra Aasmunds datter Anne Lunde Anderson.

Hun ble flyvertinne for Pan Am på 60-tallet, giftet seg med en amerikansk jagerpilot og er i dag bosatt med barn og barnebarn i Virginia, USA.

Aasmund skal visst på ett tidspunkt hatt moro av å kaste sildefiletene slik at de festet seg i taket, da de fikk servert sildemiddag.

Mor Anna skal ha snublet en gang hun var på vei ned kjellertrappa, og landet i en litt komisk positur nederst i trappa.

Hvorpå Aasmund skal ha utbrutt: "Bli liggende sånn til pappa kommer hjem, du ser så morsom ut!".

Asbjørn og Rachel døde begge av tuberkulose da de bodde i Smålensgata.

Han bare 21 år gammel i 1922, og hun 22 år gammel i 1925.

Han hadde rukket å bli gullsmesvend, hun var ansatt ved Norsk bokbinderforbunds kontor og hadde antakelig fått seg en kjæreste ved navn Andreas Mehlum (nevnt i dødsannonsernes).

Vor kjære Søn, Bror og Svoger
Asbjørn
 døde fredfukkt idag. 21 Aar 5 Mndr.
 gammel.
 Kristiania 2—8—22.
 Anna Lunde. Arnt Lunde,
 Forældre.
 Søsken. Svoger.
 Begnavelsen foregaar paa Østre
 Gravlund Lørdag 5.—8. Kl. 1½.
 Ikke Kl. 2½ som før avertert.

Vor inderlig gode elskelige
Rachel
 hensov i troen paa sin Frelser sön-
 dag 11/1—25, nær 23 aar.
 Anna Lunde, Arnt Lunde.
 født Henriksen. Andreas Mehlum.
 Søsken, Svogre og Svigerinder.
 Begravelsen foregaar paa Østre
 gravlund lørdag 17/1—25 kl. 2.

Jeg nevnte at Annas bror Sigurd Henriksen også var vognmand slik som Arnt.

Her er bilder av Sigurd Henriksen og kona Anna (født Ødegaard) som var fra Røros:

Sigurd, hans kone Anna og deres fire barn flyttet inn i Enebakkveien 34, nabobygården til Smålensgata 16, i 1913.

Her ser vi dem i den kommunale folketellingen av 1914:

NB. Folg reglerne paa 1ste side!

Personliste over folketallet den 1. februar 1914 i *Enebakkveien*

Nr.	Fullt navn. Samtlige fornavn og tilnavn. Det fornavn, som brukes til daglig, understrekes. (Skriv ikke feilagtige tal!)	Fødsels-		Fødested. (Byens eller herredets navn).
		aar.	datum.	
1	<u>Sigurd</u> Emil Hagbarth Henriksen	1879	19/1	X. anis
2	Anna Sofie	1870	29/1	Rørnes
3	Marit Elisabeth	1895	23/3	X. anis
4	Solveig	1899	28/12	—
5	Lief Hagbarth	1901	19/2	—
6	Anna Sofie	1907	31/1	—
7				

Handelsborger Emil Eliesen fra Stange var gårdeier i Enebakkveien 34, og han og kona Karoline f. Gulkunderud (også fra Stange) drev kolonialhandelen Gulkunderud & co i 1. etasje i den tiden da Arnt og Anna Lunde og Sigurd og Anna Henriksen bodde i nabolaget.

Man kan såvidt skimte navnet til kolonialhandelen deres på dette bildet fra hjørnet Smålensgata/Enebakkveien i 1910. Fotograf Thor-kel Jens Thorkelsen/Oslo Museum.

To av døtrene til Sigurd, Harriet og Anna Sofie (kalt "Sossen"), skulle senere bli avdelingsledere i hver sin tekstilavdeling på Steen & Strøm.

Sammen designet de Oslo-drakten - som senere ble Oslo-bunaden - i anledning Steen & Strøms 150-årsjubileum i 1947.

Sigurd og Anna Henriksen forble naboene til Arnt og Anna Lunde til de bygget seg villa på Bryn, som de flyttet til i 1918.

Det var del av "Egne hjem"-prosjektet, der folk som bodde trangt i byen fikk et gunstig boliglån for å bygge seg hus "på landet", som Bryn jo var på den tiden.

Arnt og Anna kom til å flytte etter til Bryn i 1925.

Naboskapet på Bryn ble dessverre svært kortvarig, i og med at Anna døde i 1919 og Sigurd i 1925.

Her er Harriet iført Oslo-bunaden:

KALENDER

MEDLEMSMØTE

Tirsdag 4. februar kl. 19.00 i Vålerenga kirkes menighetssal:

Eystein Halle: Bomber over Oslo

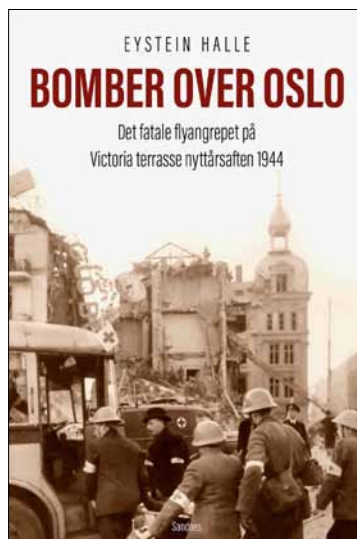
Tidligere i høst kom han med ny bok om det fatale flyangrepet på Victoria terrasse i 1944. Vi har tatt med omtale av denne boka her i bladet. Forfatteren har gjort et grundig arbeide for å dokumentere hva som egentlig skjedde her i byen denne nyttårsaftenen for 80 år siden. Dette blir en spennende kveld. For de som har kjøpt boka, er dette en fin anledning til å få den signert.

Så sant vi får noen til å steke vafler til oss, kan vi kose oss med det til kaffen. Meld deg gjerne hvis du har anledning til å hjelpe oss med dette (post@valerenga.org eller tlf. 938 01 902). Vi sørger for ferdig røre, så det blir enkelt for den som vil passe vaffeljernet. Kaffe og vaffelsalget tar vi oss også av. På forhånd takk!

Er det noen som trenger parkering utenfor Vålerenga kirke? Kom inn og få parkeringsbevis. Det koster ingen ting.

Møtet er gratis for alle, så ta gjerne med familie og venner. Fortell om dette til de som ikke får medlemsbladet.

Velkommen!

Ingril Jacobsen

Victoria terrasse i all sin prakt med bazarene under. I sin tid ble dette bygget for å trone over fattigdommen som den var i Vika. Foto: S. Gran

Britiske De Havilland Mosquito-bombefly ble brukt under angrepet.

«Bomber over Oslo»

Bokomtale av Eystein Halle

Foto: Svein Sandnes Bokforlag/Bokstabburet

Nyttårsaften 1944 var en av de mest dramatiske dagene i Oslos historie. Det fullstendig mislykkede flyangrepet på Gestapo-hovedkvarteret i Victoria terrasse ble utført av britiske fly, etter ønske fra norsk motstandsbevegelse, med den norske London-regjeringen som mellommenn. 79 tilfeldige nordmenn ble drept da flyene dukket opp uten forvarsel, mange av dem da en trikk ble truffet på Drammensveien ved Abelhaugen. Sammenlignet med andre krigshendelser har angrepet likevel fått relativt liten omtale i ettertid. Boken *Bomber over Oslo* er et øyeblikksbilde av okkupasjonshverdagen på krigens siste nyttårsaften, og en kollektivbiografi over de mange som på ulike vis ble berørt av flyangrepet. Boken bygger på mye nytt og tidligere ukjent kildemateriale, blant annet en rekke nye øyenvitneskildringer og materiale fra blant annet Norges Hjemmefrontmuseum, Oslo Byarkiv, statsarkivene og det nylig åpne Landssvikarkivet.

Samtidig trekker boken opp de lange, historiske linjene som løp sammen i denne hendelsen: den årelange konflikten mellom motstandsbevegelsen og de tyske okkupantene, britenes bombe-krig mot Tyskland og det okkuperte Europa, og det kompliserte forholdet mellom Milorg, Hjemmefronten og de norske eksilmyndighetene. Hendelsesforløpet presenteres gjennom et flettverk av personlige historier, fra ledende politikere, militære og motstandsfolk som C. J. Hambro og Jens Chr. Hauge til de mange sivile ofrene og øyenvitnene.

Bomber over Oslo ser også kritisk på måten operasjonen ble planlagt og gjennomført på, og de begrunnelsene som er blitt brukt for å rettferdiggjøre den. De norske London-myndighetene hadde tidligere prøvd å hindre alliert bombing av svært krigsviktige mål i Norge. Likevel bidro den norske overkommandoen i London aktivt til angrepet på Victoria terrasse, et mål uten noen betydning for krigens gang, som lå i et av Norges mest tettbefolkede områder. Samtidig var den forsinkede flyalarmen og de påfølgende sivile tapene ikke noen tilfeldighet eller ulykke, slik det er blitt hevdet i ettertid. Dokumentene viser at operasjonen med hensikt ble utført slik at den skulle komme overraskende, dette for å kunne drepe flest mulig av Gestapo-folkene – en intensjon som kan spores tilbake til den norske motstandsledelsen.

Påstander om at Gestapo skal ha vært i ferd med å rulle opp og knuse den norske hjemmefrontledelsen høsten 1944 har heller ingen støtte i kildene. Tvert imot viser kildematerialet at ingen

sentrale norske motstandsfolk fryktet noe slikt i det aktuelle tidsrommet. Boken kan også avsløre hvordan Jens Chr. Hauge, en av de sentrale bakmennene bak angrepet, i ettertid prøvde å fraskrive seg ansvar for det som var skjedd, og var med på å formidle et sterkt kritisk brev om bombingene til de norske utemyndighetene. Samtidig forsvarte hjemmefrontledelsen bombingene via sin illegale avis *Bulletinen*, til dels med ulogiske argumenter.

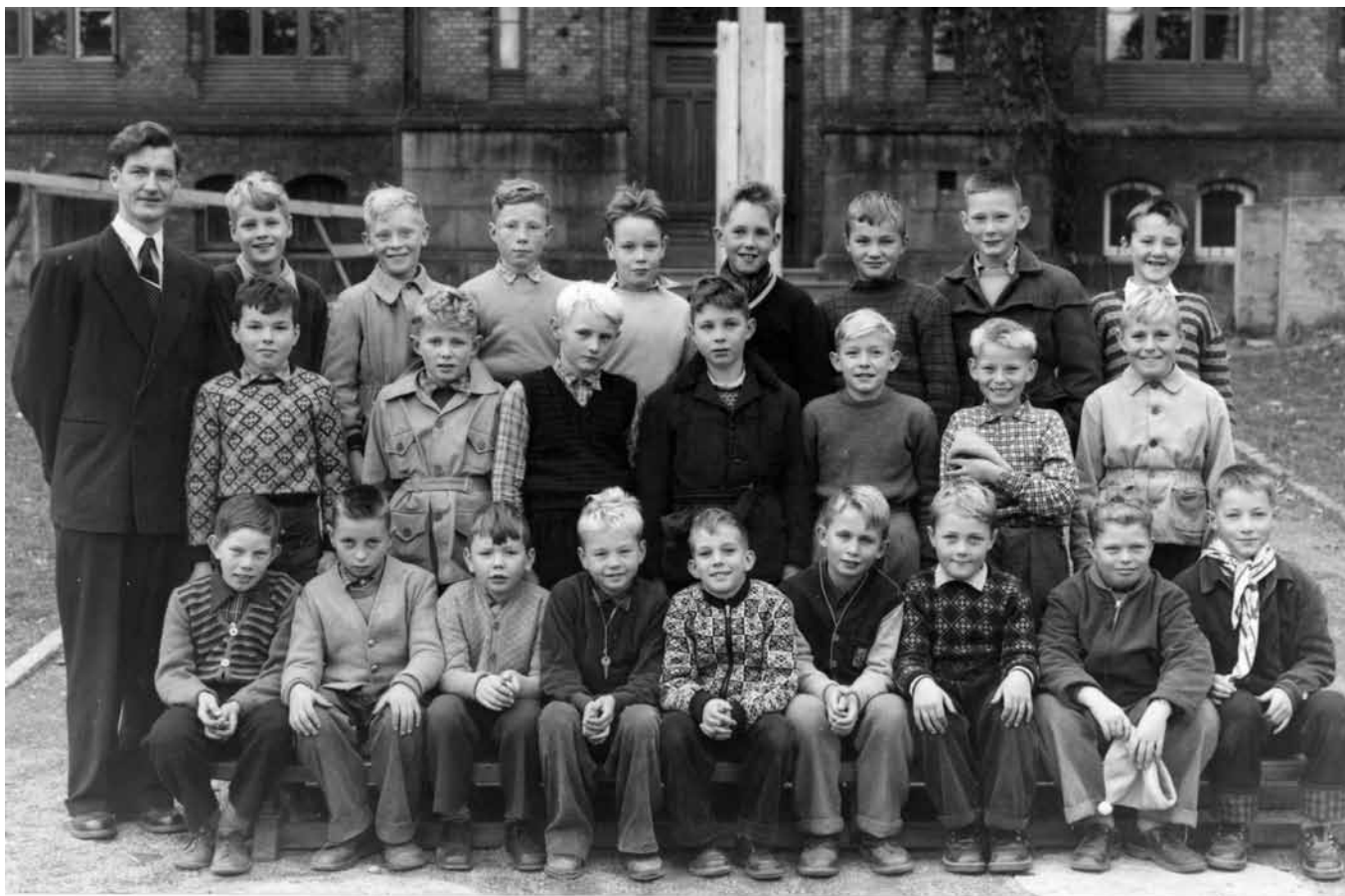
En hovedkonklusjon i boken er at de som sto bak må ha visst at lite kunne oppnås ved å bombe Victoria terrasse, samtidig som sivilbefolkningen ville måtte betale en høy pris. Spørsmålet som melder seg, er om denne historien er blitt fortiet eller fordreid i ettertidens historieskrivning, rett og slett fordi den ikke har passet inn i hovednarrativet om okkupasjonen av Norge, der tyskerne har blitt tildelt rollen som de «onde», og deres motstandere har vært udelte «gode».

Boken koster kr. 448,-, og kan kjøpes i bokhandel eller bestilles i bokhandel eller på nett.

Ruseløkkveien 22 var et av husene som ble truffet og 9 sivile ble drept der. Totalt ble 79 nordmenn og 27 tyskere drept i dette angrepet.

KLASSEBILDE

Vålerenga skole

Vi har fått et hyggelig brev fra Bjørn Nilsen. Hans eldste bror Lasse døde for mange år siden, men han etterlot seg tre fine bilder av gutteklassen som han gikk i, på Vålerenga skole. Vi tar med et av dem her i bladet. De andre to tar vi godt vare på i bildearkivet vårt.

Det er sikkert flere som kjenner noen av gutta på bildet, så nå er vi spente på om dere vet årstall, klasse og navn. På forhånd takk for tilbakemeldinger på post@valerenga.org eller ring 938 01 902 dersom du ikke har e-post.

En oppfordring til dere alle som sitter på klassebilder fra skoledagene på Vålerenga. Vi vil gjerne kopiere disse bildene, og du vil få tilbake bildet ditt etterpå. Dette gjelder om du gikk der for mange år siden eller i de seinere åra. Det er fortsatt mange klasser vi ikke har bilder av i arkivet. Neste år er skolen 130 år, og da viser vi fram disse bildene på fotoutstillinga i oktober. Vi trenger også klassebilder i bladene framover.

I forrige blad manglet vi noen navn på elevene som gikk i klasse 3b fl fra Vålerenga skole som her ble avbildet utenfor kirkedøra i mai 1965. Vibeke som sendte oss bildet, har fått tak i noen flere navn:

Øverste rekke: Jan Jansen - Jon Magne Sundby - Roy Bjørndal - Anett Hagen - Eli Mohaugen - Anita Johannessen - Turi Ring - Aina Skansen - Willy Ekstrøm - Odd Skranes

Midterste rekke: Egil Austad - Tom Gulbrandsen - Finn Ask - Tove Aasberg - Vibeke Olsen - Torill Bendiksen - Inger Sørensen - Ketil Urdahl

Nederste rekke: Bjørn Haakenstad Nilsen - ?? - Rita Elisabeth Kvassheim - Inger Lise Karlsen - Helene Levand - Johnny Hansen - Trond Helge Høye - Kåre Langseth

MEDLEMSMØTE

Tirsdag 25. mars kl. 20.00 i Vålerenga kirkes menighetssal:

VÅLERENGA – FRA TRAFIKKINFERNO TIL BYENS BESTE STED Å BO

Etter årsmøtet kl. 19.00 følger vi opp med medlemsmøte som vi også har gjort de to foregående årene.

Vi tenker å se på problematikken som gjorde at Vålerenga vel ble startet i 1973. Bydelen hadde E6 utenfor stuedøra med en enorm gjennomgangstrafikk i Strømsveien og St. Halvards gate. Dette førte med seg forurensning og et forringet bomiljø. Et rivningsspøkelse hang over Vålerenga, og fraflytting ble løsningen for en del. Inn kom et friskt pust av ungdommer som var ute etter et rimelig sted å bo. Husokupasjoner og demonstrasjonstog var vanlig. I 19 år kjempet disse på lag med beboere som fortsatt hadde trua på at det måtte finnes en løsning for den bydelen de hadde så kjær. Det disse heltene oppnådde, var E6 i tunnel under området, en plan for å bevare den gamle bebyggelsen, og bom ved Galgeberg. Bydelen kunne igjen leve.

På dette møtet har vi håp om å samle flere av de som sto på og kjempet for Vålerenga. Flere har gått bort, men det er fortsatt mange som kan fortelle om det de var med på. Er du en av disse eller kjenner noen andre vi også bør invitere, så hører vi gjerne fra deg. Send noen ord til post@valerenga.org eller ring 938 01 902.

Ellers satser vi på at noen melder seg til å steke vafler.

Gratis parkering er mulig utenfor Vålerenga kirke. Kom inn og få parkeringsbevis.

Velkommen!

Odd Magnar Solbakken

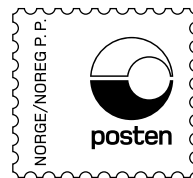
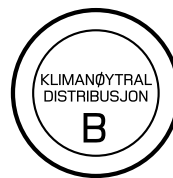

Arbeiderbladet

Johnny Vaaga

Avsender/Retur:
Vålerenga historielag
Hedmarksgata 2
0658 Oslo

MER GAMMELT ENN NYTT

Årgang 27 - nr. 4/2024
ISSN 1890-9094

Informasjonsblad for
Vålerenga historielag
post@valerenga.org

Bankkonto: 0530 04 78222
VIPPS nr. 16803

Leder

Even Haugseth
938 01 902
leder@valerenga.org

Nestleder

Ole Peter Nordby

Kasserer

Bjørn Granlund

Sekretær

Håkon Olav Harald Engh

Styremedlem

Gro Shakesby

Varamedlemmer

Marius Brevik
Reiner Schaufler

Fotografering, innsamling og digitalisering av bilder:

Bjørn Granlund 901 80 290
foto@valerenga.org
Reiner Schaufler 930 51 784
reiner.schaufler@gmail.com

Fotoutstilling og kalender

Even Haugseth
Reiner Schaufler

Redaksjon medlemsblad

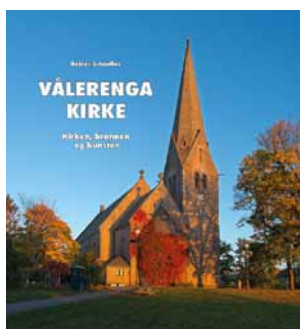
Even Haugseth
Ole Peter Nordby
Marion Schavog
Kate N. Wohlstedt (korrektur)
Reiner Schaufler (produksjon)

Om bydelens idrettsmiljø

Bjørn Arild Gjerdalen
909 19 250
b.gjerdalen@gmail.com

Salgstorget

Bestilling: foto@valerenga.org eller tlf. 901 80 290

Vålerenga kirke

Kr. 450,-
+ porto

Knivstikkergata
Kr. 300,- + porto

VIF-historie: Fotball/Ishockey
Kr. 350,- + porto

Gatelangs på Vålerenga
Kr. 390,- + porto

VHL-kalender 2025
kr. 100.- + porto

Kopp / Caps 100,- Skjorte 180,-

Vålerenga historielag på nett:

valerenga.org

www.facebook.com/valerenga.historielag

www.historiebilder.no/collections/show/7

Så enkelt er det å støtte Vålerenga historielag

Er du kunde hos Norsk Tipping og tipper eller spiller Lotto, Joker eller andre spill. Registrer denne strekkoden og tallrekka under neste gang, så støtter du indirekte Vålerenga Historielag. Din innsats og premie blir uforandret. Takk for støtten!

32774890364462